

Referanser:

Saksdokumenter:

KR 22.1/15 Høring fra Dept.

KR 22.2/15 Helligdagsloven

KR 22.3/15 Resolusjoner fra KR, BM og KM

Høring – Forslag om endringer i helligdagsloven for å tillate søndagsåpne butikker

Sammendrag

Kulturdepartementet har sendt på høring: **FORSLAG OM ENDRINGER I HELLIGDAGSLOVEN FOR Å TILLATE SØNDAGSÅPNE BUTIKKER.**
Høringen har to hovedspørsmål:

1. Endring av helligdagsloven

Kulturdepartementet foreslår i høringsnotatet å endre helligdagsloven, slik at det blir tillatt for butikker å ha åpent på vanlige søndager. Påbudet om stengte butikker foreslås opprettholdt for de særskilte helligdagene, for høytidsdagene 1. og 17. mai, og for høytidsaftenerne påske-, pinse-, og julaften fra kl. 16. Av praktiske grunner foreslås det å videreføre dagens unntaksregler for nærmere bestemte typer utsalgssteder på de dagene der butikkene ellers skal holde stengt.

2. Subsidiært reiser departementet forslag om at beslutningsmyndighet om søndagsåpne butikker legges til den enkelte kommune:

Gjennom en slik løsning vil de lokalt folkevalgte kunne ta stilling til om adgangen til søndagsåpent i kommunen skal utvides i forhold til dagens regulering, men det forutsettes at en eventuell kommunal reguleringsmyndighet ikke skal kunne medføre innstramning sammenlignet med dagens situasjon.

Kirkerådet svarer nei på begge spørsmål og avgir en begrunnet høring i tråd med de argumenter som er uttrykt i resolusjonene fra Kirkemøtet, Bispemøtet og Kirkerådet. Disse resolusjonene legges ved som vedlegg til høringen.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar den vedlagte høringsuttalelsen med de endringer som fremkom i møtet.
2. Tidligere vedtatte resolusjoner vedrørende søndagsåpne butikker avgitt av Bispemøtet, Kirkemøtet og Kirkerådet vedlegges høringsuttalelsen.

Saksorientering

Bakgrunn

En endring av helligdagslovgivningen var bebudet allerede i regjeringens politiske plattform der det heter:

Regjeringen vil tillate butikker å holde åpent på søndager, og at regjeringen sammen med partene i arbeidslivet [vil] vurdere hvordan de butikkansatte kan bli omfattet av et godt lovverk når det gjelder arbeidstid og medbestemmelse.

På bakgrunn av regjeringserklæringen har det både fra kirkelig hold og fra en rekke organisasjoner vært reist sterk motstand mot dette. Før regjeringen sendte ut forslaget på høring utarbeidet Kirkerådet sammen med en rekke organisasjoner en uttalelse og ba om at det ble gjennomført en utredning med konsekvensanalyse før et lovendringsforslag ble sendt på høring. Regjeringen sendte ut lovforslaget på høring uten en slik utredning.

Både Kirkemøtet, Bispemøtet og Kirkerådet har behandlet saken på et tidlig tidspunkt og vedtatt resolusjoner mot lovforslaget. Disse ligger til grunn for Kirkerådets høring.

Forslag til høringssvar:

Kirkerådet har fått tilsendt høring om «Forslag om endringer i helligdagsloven for å tillate søndagsåpne butikker». Kirkerådet vil innledningsvis beklage at høringen er sendt uten en forutgående utredning med konsekvensanalyse som grunnlag for lovforslaget. Dette skjer på tross av at en slik analyse har vært etterspurt både fra arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, kirken og en rekke andre samfunnsaktører. Kirkerådet mener at flere sentrale spørsmål knyttet til lovforslaget ikke er utredet, og at vesentlige temaer for saken er fraværende i departementets høringsnotat. Dette gir et beklagelig svakt beslutningsgrunnlag for en ideologisk og praktisk krevende og viktig sak.

Kirkerådet svarer et klart nei på både det primære og det subsidiære forslaget i høringen.

Begrunnelse for Kirkerådets høringssvar:

1. Søndagens 1000-årige historie i Norge.

Søndagen som hviledag og helligdag har en 1000-årig historie i Norge. Innføringen av søndagen som helligdag var et av de sentrale kjennetegnene på innføringen av kristendommen og et viktig uttrykk for landets ideologiske grunnlag. Søndagen har gitt vern for utnyttning av arbeidstagerne, den har gitt ukerytme for både arbeidsliv og familieliv, og bidratt til å gi rammer for hvordan mennesker i Norge lever sine liv. Kirkerådet oppfatter liberaliseringen av loven om helligdager og helligdagsfred som

et ideologisk prosjekt. Regjeringen vil gjøre helg til hverdag. Endringen vil være et brudd med viktige fellesskapsverdier i samfunnet.

Søndagen er helligdag for kristne trossamfunn som har omtrent 80% av befolkningen som medlemsgrunnlag. Norges lovverk er et viktig uttrykk for nasjonens identitet og verdigrunnlag. Liberaliseringen av loven om helligdager og helligdagsfred bryter med viktige livsfremmende fellesskapsverdier i samfunnet. Søndagen som hviledag og gudstjenestedag har i tusen år vært formende for menneskers liv og kultur i vårt samfunn. Søndagens særpreg er avhengig av at den vernes og ivaretas som en felles hviledag. Den er et viktig uttrykk for de kristne og humanistiske verdier som vårt samfunn bygger på, jf. Grunnloven §2.

Den kristne kirke har i 2000 år sagt at mennesket trenger en hviledag. Det mener kirken fortsatt: Det gode liv fremmes ved at vi holder en dag i uken som en annerledes dag.

Kirkerådet påpeker også at disse historiske og ideologiske perspektivene i saken knapt er berørt i departementets høringsnotat.

2. Kritikk av regjeringens ideologiske begrunnelse for forslaget

Regjeringens primære argumentasjon for forslaget er den ideologiske påstanden: «tilbud og etterspørsel egnert seg bedre enn lovverket til å regulere butikkens åpningstider.» Det ser ut som om dette valget av ideologi setter til side andre ideologiske perspektiver og problemstillinger. Troen på markedskreftenes rolle i å fremme det gode samfunn overstyrer andre og etter Kirkerådets mening langt viktigere ideologier. Viktige ideologiske spørsmål for samfunnsbygging er for eksempel: Hvilke grep er kloke og nødvendige for å fremme det gode livet for mennesker i dette landet? Hva tjener barn og unge? Hva fremmer folkehelse? Hvordan legger vi til rette for kulturlivet? Hvordan får vi ned skadelige klimautslipp? Slike problemstillinger er fraværende i de begrunnelser departementet gir for lovendringen, samtidig som alle disse områdene påvirkes av regjeringens forslag til endring.

Det er ikke mangel på tilgjengelighet til å forbruke som er trusselen for det gode liv for mennesker i vårt samfunn.

I Kirkemøtets resolusjon heter det:

Kirkemøtet mener det er skadelig både for samfunnet og den enkelte å gjøre grep som øker forbrukspresset. I et klimaperspektiv vil søndagsåpne butikker føre til økt energibruk og økt transport. Det er bekymringsfullt at lavlønnsyrker vil bli særlig rammet, det gjelder også økonomisk sårbare butikker i distriktene og i byene.

Kirkerådet påpeker også at høringsnotatet ikke begrunner eller kritisk belyser den påståtte handelsregulerende prinsipp som overordnet prinsipp i denne saken.

3. Søndagen er et viktig element i samfunnskonstruksjonen

Vi trenger annerledesdagen, og den må være felles. En felles hviledag er noe av det som gjør oss til et samfunn. Det er ikke bare gudstjenestelivet som utfolder seg på søndager. Annerledesdagen gir rom for rekreasjon og hvile, fellesskap og samvær. Vi trenger annerledesdagen i frivillig arbeid, idretten og kulturlivet. Det er ikke noe folkekrav å viske ut forskjellen på hverdag og helg. En felles hviledag gir uken en rytme som fremmer fellesskap og folkehelse. Det er påfallende hvor lite av disse perspektivene som er beskrevet i høringsnotatet.

4. Annerledesdagen som ramme for frivillighet, kultur og kirke

Frivilligheten er en stor og en viktig del av vårt samfunn som det er bred politisk enighet om å fremme. Forslaget til søndagsåpne butikker er et alvorlig anslag mot rammene for frivilligheten. Mye av det frivillige arbeidet i Norge er avhengig av at samfunnet opprettholder en ukerytme som er så felles som mulig. Idrettslag og andre kulturaktiviteter, som har mye av sin virksomhet i helgene, er helt avhengig av at det er tilgang på frivillige. Fra innføringen av søndagsåpne butikker i Danmark ser vi at handelsnæringen offensivt har måttet markedsføre søndagen som handledag for å forsvare kostnadene ved å holde åpent. Søndagen har på kort tid blitt en svært viktig handledag. De danske erfaringene med innføringen av søndagsåpne butikker står i skarp kontrast til høringsnotatets påstand, om at en utvikling av søndagsåpne butikker vil ta lang tid og konsekvenser av dette vil være vanskelige å spå. Søndagsåpne butikker har potensiale i seg til å endre folks helgevaner på svært kort tid, og både frivillighet og deltagelse i natur-, kultur-, fritid og kirkelige aktiviteter vil være truet. Stress og hektiske hverdager truer folkehelsen. Mange arbeidstakere vil oppleve forverrede arbeidsvilkår og bli fratatt mulighet til å delta i det samfunnsbyggende tros- og kulturlivet på søndagene.

5. Konsekvenser for barn, unge og familier.

Regjeringens forslag rammer familien som er en av samfunnets grunnleggende enheter. Når felles livsrom i et samfunn med høyt tempo tas vekk, vil det ha negativ påvirkning på rammene for sosialt liv og for familienes funksjon. Det er påfallende at konsekvensene for barns livsvilkår ikke behandles i regjeringens utredning. Hvilke konsekvenser vil det få for barn når vesentlig flere voksne må arbeide på søndagene? Hvilke konsekvenser vil det få at færre foreldre kan følge sine barn på aktiviteter som vårt samfunn har kunnet legge på søndagene? Mange barn og unge vil miste nødvendig foreldreoppfølging rundt helgeaktiviteter. Sårbarheten hos store grupper barn og unge vil øke. Ønsker regjeringen at handlesentrene skal bli den nye rammen for småbarnsfamiliers og andres søndagsutflukt?

Søndagsåpne butikker medfører økt behov for ansatte og antagelig særlig deltidsansatte. Det har vært vist til at dette gir nye muligheter for elever og studenter til deltidsinntekt. Til dette vil vi si at tilgjengeligheten på deltidsarbeid allerede er mange. For å sikre at elever og studenter fullfører studier til normert tid, er det lite ønskelig at samfunnets avhengighet av deres helgearbeid øker.

6. Miljøkonsekvenser

Det har vært et uttrykt mål for bredden av det politiske Norge å redusere klimautslipp.

DAMWAD (Nordic Socioeconomic Policy Consultancy) har analysert mulige konsekvenser av søndagsåpne butikker. Forsiktige anslag tyder på

- Energiforbruket for handelsnæringen anslås å øke med 10,6 pst.
- Klimagassutslippene fra økt varetransport, arbeidsreiser og oppvarming etc. øker fra 464 til 486 tusen tonn CO₂-ekvivalenter per år.
- Utslippene av klimagasser anslås å øke med 21 350 tonn CO₂-ekvivalenter per år, dette tilsvarer en økning på 4,6 pst.

Dersom regjeringens forslag om et frislipp av søndagsåpne butikker blir vedtatt, vil det bety store konsekvenser for miljøet. I dette regnestykket er ikke økt utslipp fra forbrukerne regnet inn. Alle analyser tyder på at det er de store kjøpesentrene som først vil innføre søndagsåpne butikker. Et av kjennetegnene på disse sentrene er at de fleste trenger bil for å komme dit. Hvilke tiltak har regjeringen tenkt å iverksette som oppveier denne radikale økningen i utslippet av klimagasser?

7. Forholdet til ulike tros- og livssynssamfunn

Selv om over 80% av befolkningen tilhører et kristent trossamfunn, er det mange mennesker som hører til trosretninger som har andre helligdager enn de som holdes i en kristen kulturkrets. Høringsnotatet går ikke inn på denne problemstillingen. Kirkerådet understreker betydningen av å gi rettigheter til mennesker med ulik tro. Lovverket gir rom for at mennesker av ulik tro kan ta fri for å feire noen av sine helligdager. Dette er positivt og ønskelig. Søndagen som en felles hviledag er ingen trussel mot dette, og det har heller ikke kommet noen krav om endring fra andre tros- og livssynssamfunn.

8. Økonomiske perspektiver

Høringsnotatet påpeker at søndagsåpne butikker kun i begrenset grad vil øke det samlede salget i Norge. Når så lønns- og driftskostnader vil øke vesentlig er det grunn til å stille spørsmål ved hvor disse økte kostnadene skal inntjenes. Dette kan gi et svekket inntektsgrunnlag for handelsnæringen eller økte priser for forbruker. Alternativt vil dette virke konkurransedreivende i favør av store butikker og storsentre. Mindre butikker, butikker i bysentrum og butikker i grisgrendte strøk vil bli tapere. Kirkerådet ønsker ikke en slik utvikling.

9. Distriktpolitiske konsekvenser.

Kirkerådet viser også til de danske erfaringene som viser at de små butikkene svekkes av søndagsåpne butikker. Antagelig er dette en konsekvens som vil forsterkes i Norge med store områder med lavt kundegrunnlag. Søndagsåpne butikker kan derved få en sentraliserende funksjon og stå i spenning til en langsiktig strategi for å opprettholde bosetning i distrikt Norge. Kirkerådet ønsker ikke en slik utvikling. Med de liberale ordninger som i dag er for butikkens åpningstid, framstår ikke ytterligere liberalisering som nødvendig.